

§ 140. Arupärimisele vastamise kord

[...]

(3) Arupärimisele vastamine algab arupärija või arupärijate esindaja sõnavõtuga, mille kestus ei või ületada viit minutit ning milles tutvustatakse arupärimist ning põhjendatakse selle esitamist. Sellele järgneb arupärimise adressaadi sõnavõtt, mille kestus ei või ületada 15 minutit ning milles antakse vastused arupärimises tõstatatud küsimusele. Riigikogu liige võib esitada arupärimise adressaadile ühe suulise küsimuse.

(4) Pärast arupärimisele vastamist avatakse läbirääkimised, mille käigus esinevad sõnavõttudega arupärija või arupärijate esindaja ning seejärel oma arvamust avaldada soovivad Riigikogu liikmed, komisjonide ja fraktsioonide esindajad. Enne läbirääkimiste lõppemist võib arupärimise adressaat esineda sõnavõtuga.

Vastus Riigikogu liikmete Andres Herkeli, Mart Nuti, Tõnis Lukase, Helir-Valdor Seederi, Mart Laari ja Peeter Tulviste arupärimisele eesti keele kasutamisest Narva Linnavolikogus

1. Kuidas Te suhtute sellesse, et Narva Volikogus rikutakse süstemaatiliselt seadust ning viiakse istungeid läbi vene keeles?

1.1. PS § 3 sätestab seaduslikkuse põhimõtte, mille kohaselt teostatakse riigivõimu üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. Seaduslikkuse põhimõtte seob PS §-st 154 tulenevalt ka kohalikku omavalitsust. Toodud sätetest tulenevalt tuleb seadusevastast tegevust kindlasti taunida.

Järgnevalt käsitlen esmalt keelekasutuse õiguslikku regulatsiooni ning seejärel Narva Linnavolikogus toimuvat, et nende koostoimest teha asjakohaseid järeldusi keelekasutusega seotud olukorra kohta Narva Linnavolikogus.

1.2. PS § 52 lõigetest 1 ja 2 tuleneb, et kogu riigi ja kohalike omavalitsuste asjaajamine peab reeglina toimuma eesti keeles. **Seadus** võib siiski sätestada **ulatuse ja korra** (üldine seadusereservatsioon), milles kasutatakse kohaliku omavalitsuse **sisemises asjaajamises** (ei kehti välimise asjaajamise kohta) vastava **paikkonna püsielanike enamiku** (ei ole seotud mõistega "vähemusrahvus") keelt. Nn välise asjaajamise ehk keele valiku osas elanike suhtlemisel ametiasutustega näeb PS § 51 ette igäihe õiguse pöörduda kohalike omavalitsuste poole ja saada sealt eestikeelseid vastuseid.

Kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse (KOKS) § 41 lõike 1 lause 1 näeb ette, et asjaajamiskeel kohalikes omavalitsustes on eesti keel ning lõige 2 rõhutab, et volikogu ja valitsuse istungid toimuvad eesti keeles.

KOKS § 41 lg 3 teeb võõrkeelte kasutamise osas viite keeleseadusele (KeeleS). Viimase § 11 sätestab:

"§ 11. **Vähemusrahvuse** keele kasutamine asjaajamiskeelena

Omavalitsusüksuses, mille püsielanike enamiku keel ei ole eesti keel, võib kohaliku omavalitsuse **sisemise asjaajamise keelena** vastava kohaliku omavalitsuse volikogu ettepanekul ja Vabariigi Valitsuse otsusel kasutada **eesti keele kõrval** omavalitsusüksuse püsielanike enamiku moodustava vähemusrahvuse keelt."

KeeleS §-d 12 ja 13 täpsustavad kirjavahetuse ning pitsatite, templete, kirjaplankide, kuulutuste, kutsete ja teadaannete keelt kohalikus omavalitsuses, kus eesti keele kõrval on sisemise asjaajamise keeleks vähemusrahvuse keel.

Eeltoodud PS ja KeeleS sätete võrdlusest nähtub, et KeeleS säte on kitsam. Esiteks nõutakse, et teist keelt saab kasutada **eesti keele kõrval** ning lubatav ei ole teise keele kasutamine sisemises asjaajamises eesti keele asemel. Teiseks viitab säte **vähemusrahvuse keelele**, vähemusrahvuse mõiste seob aga KeeleS § 2 lg 2, vähemusrahvuste kaitse raamkonventsiooni ratifitseerimise seadus ja vähemusrahvuse kultuuriautonomia seadus¹ teisest rahvusest eesti kodanikega.

Narva ja Sillamäe on korduvalt pöördunud Vabariigi Valitsuse poole KeeleS §-s 11 nimetatud loa saamiseks, kuid luba ei ole antud. Loa andmise välistab asjaolu, et kuigi PS viitab paikkonna püsielanike enamiku keelele, siis KeeleS seostab püsielaniku mõiste vähemusrahvuse ja seega Eesti kodakondsusega. Rahvastikuregistri andmete kohaselt moodustas seisuga 01.03.2005 Eesti kodakondsusega inimeste hulk ≈41,9% Narva elanikest, Venemaa kodanikke oli ≈31,6%, ülejäänud on kodakondsuseta ja muu riigi kodakondsusega isikud. Siiski on peamise argumentina keeldumisel loa andmisest Vabariigi Valitsus tuginenud asjaolule, et nimetatud omavalitsustes eesti keelt peaaegu ei kasutata (eesti keel puudub), mistõttu ei ole võimalik rääkida võõrkeele "eesti keel kõrval" kasutamisest.

1.3. Vastates 07.03.2005 sarnasele arupärimisele, märkis peaminister Juhan Parts, et Keeleinspeksiooni Ida-Viru talitus kontrollis käesoleva aasta 31. jaanuaril Narva Linnavolikogu asjaajamise keelt. Kontrolli käigus selgus, et kõik volikogu dokumendid (eelõud, järelepärimiste vastused, otsused, määrused) olid eesti keeles. Enamus neist oli tõlgitud ka vene keelde. Volikogu esimees olevat siiski tunnistanud, et komisjonide asjaajamine on venekeelne.

Narva Linnavolikogus toimuva kontrollimiseks ja hindamiseks sooritasin järgmiseid menetlustoiminguid:

1. 11.03.2005 toimus kohtumine Välisministeeriumi, samuti Keeleinspeksiooni, Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Õiguskantsleri Kantselei esindajate vahel;
2. samuti kogusime teavet Narvas kohapeal: minu esindaja kohtus 14.03.2005 Narva Volikogu Kantselei juhatajaga, samuti osales minu esindaja 17.03.2005 toimunud Narva Linnavolikogu istungil.

Menetlustoimingute sooritamise tulemusel selgus järgmine teave:

1. Kirjalik asjaajamine:

- nii nagu märkis oma vastus härra peaminister, on tõepoolest volikogu istungite kõik materjalid, sh ka volikogu protokollid, samuti määruste ja otsuste eelnõud eestikeelsed. Eelnõudele on lisatud mitteametlik tõlge vene keelde, mille on teinud Narva Linnavolikogu koosseisulisel ametikohal töötav tõlk;
- volikogu komisjonide, töögruppide ja volikogu juhatuse koosolekute protokollid, mida võib pidada sisemiseks asjaajamiseks, vormistatakse siiski kõik vene keeles.

¹ "Vähemusrahvusena käesoleva seaduse mõttes käsitletakse Eesti kodanikke, kes

- elavad Eesti territooriumil;
 - omavad kauaaegseid, kindlaid ja kestvaid sidemeid Eestiga;
 - erinevad eestlastest oma etnilise kuuluvuse, kultuurilise omapära, religiooni või keele poolest;
 - on ajendatud soovist üheskoos alal hoida oma kultuuritavasid, religiooni või keelt, mis on aluseks nende ühisele identiteedile."

2. Suuline asjaajamine:

- käesoleva Narva Linnavolikogu koosseisu istungid toimuvad neljapäeviti algusega kl 15 üldiselt (formaalselt) eesti keeles. Samas korraldati kuni 2004. aasta lõpuni volikogu istungiga samal päeval algusega kl 9 nn volikogu eelistung, mille töökeeleks oli vene keel, et anda võimalus volikogu liikmetele arutada volikogu päevakorrapunkte vene keeles. Volikogu Kantselei juhataja sõnul on käesoleval ajal kaalumisel küsimus nn eelistungi süsteemile naasmisest. Reeglina olevat volikogu eelistung olnud avalik ning vahel oli eelistungil osalenud rohkem linnaelanikke kui ametlikul kl 15 alanud istungil (kuna eelistungi töökeeleks oli vene keel);
- 17.03.2005 toimunud istungi külastamisel selgus järgnev: ametlike volikogu istungite suuliseks töökeeleks on eesti ja vene keel. Volikogu kantselei tõlk istungitel ei osale, tõlke teeb volikogu esimees ise:
 - volikogu esimees juhib istungit eesti keeles, tõlkides vajadusel vene keelde;
 - volikogu liikmed, kes eesti keelt ei valda, võtavad sõna vene keeles: pikemaid sõnavõtte, samuti repliike ei tõlgita, lühikesed sõnavõttud tõlgib volikogu esimees. Vahetevahel küsib volikogu esimees ka volikogu liikmetelt, kas on vajalik tõlge eesti keelde;
 - volikogu liikmed, kes valdavad eesti keelt, võtavad sõna üldjuhtudel eesti keeles, tõlkides osaliselt vene keelde;
 - linnavalitsuse liikmete keelekasutus volikogu istungitel ühtib üldjoontes volikogu liikmete keelekasutuse ja tõlkimisega. Volikogu esimees küsib venekeelsete sõnavõttude puhul vahel ka istungi külalistelt, kas nad vajavad tõlget eesti keelde;
 - volikogu istungid lindistatakse audiokassetidele, mis säilitakse volikogu kantseleis ühe kuu jooksul. Volikogu istungite lindistatud suulised kõned tõlgib volikogu kantselei tõlk;
 - väga suurte üldistustega võib öelda, et ligikaudu 60-70% venekeelsest suulisest tekstist tõlgitakse eesti keelde.
- volikogu sisemise asjaajamise, st komisjonide, töögruppide ja volikogu eestseisuse koosolekute töökeeleks on vene keel.

1.4. Eeltoodust tulenevalt võib vastuseks esitatud küsimusele märkida, et 17.03.2005 Narva Linnavolikogu ametlik istung ei toimunud täies mahus eesti keeles. Istung ei vastanud seega kõigile seaduses sätestatud nõuetele. Kuna tegu oli ühekordse Narva Linnavolikogu istungi külastamisega, ei ole mul võimalik siiski teha üldistusi, kas taoline seaduserikkumine leiab alati aset.

2. Mida kavatsete ette võtta, et lõpetada seadusrikkumised Narva Linnavolikogus ning tagada volikogu istungite läbiviimine eesti keeles?

Õiguskantsleri volitused järelevalve teostamisel on sätestatud õiguskantsleri seaduses. Viimasest ei tulene õiguskantsleri õigust võtta tarvitusele sunnimeetmeid seadusrikkumise lõpetamiseks, edasistest rikkumistest hoidumiseks ega rikkujate karistamiseks.

Järelevalvepädevus KeeleS nõuete täitmise üle kuulub Keeleinspeksioonile. Inspeksiooni pädevus ja asjakohased volitused järelevalve teostamisel tuleb reguleerida seaduses. Kehtiv KeeleS seda ei tee.

3. Kuidas Te hindate Keeleinspeksiooni järelevalvet eesti keele kasutamise osas Narva Linnavolikogus ja Narva omavalitsusasutustes ning mida kavatsete ette võtta Keeleinspeksiooni töö tõhustamiseks?

Minule Keeleinspeksiooni poolt edastatud teabe kohaselt on inspeksioon korduvalt kontrollinud keelekasutust Ida-Virumaal, sh Narva Linnavolikogus, nt 2003. a detsembris, 2005. a jaanuaris.

Leian, et kehtiv seadus sisaldab mitmeid ebaselguseid ja puudujääke, mille kõrvaldamine aitaks vältida seaduse mitmetimõistetavusi ja tõhustada seeläbi ühtlasi Keeleinspeksiooni teostatavat kontrolli. Olen seisukohal, et kehtiv KeeleS sisaldab mõisteid, mille sisu avamine aitaks kaasa probleemide lahendamisele Keeleinspeksiooni järelevalvepädevuse täpsustamisel.

Esiteks puudutab see mõistet "asjaajamine": seadus ei erista suulist ja kirjalikku, aga samuti mitte sisemist ja välimist asjaajamist. Seetõttu on ebaselge, kas näiteks inspeksiooni kompetents laieneb üksnes kirjalikule asjaajamisele või on nad kohustatud ja õigustatud kontrollima ka suulist suhtlust. Sisemise ja välimise asjaajamise täpsustamine on oluline PS § 52 lõikes 2 sätestatud võõrkeele kasutamise lubatavust silmas pidades.

Samuti oleks vajalik täpsustada Keeleinspeksiooni pädevust seoses sellega, keda või mida kontrollitakse: kas asutust või isikut.

Kokkuvõte

Kokkuvõtteks märgin, et minu poolt eelpool viidatud puuduste kõrvaldamise võimalus on eeskätt Riigikogu kätes. 09.03.2005 andis Vabariigi Valitsus Riigikogu menetluse keeleseaduse muutmise seaduse eelnõu (597 SE), mis püüab lahendada mitmeid probleeme keeleseaduse rakendamisel, sh seoses riikliku järelevalvega. Pean nimetatud eelnõu vastuvõtmist antud kontekstis äärmiselt oluliseks.

Siiski ei lahenda esitatud eelnõu kõiki minu poolt eelnevalt käsitletud probleeme, mistõttu peaks Riigikogu keelseaduse muutmise seaduse eelnõu menetluse käigus vastavate küsimuste lahendamise võimalusi kindlasti vaagima.

Täna tähelepanu eest!

LISA:

1. Väljavõtted: Narva Linna põhimääruse p 1.9; Narva Linnavolikogu reglemendi p-d 3.7 ja 3.8.
2. Volikogu 17.03.2005 istungi päevakord (eesti keeles)
3. Näited volikogu otsuse ja määruse eelnõust (eesti ja vene keeles)
4. Näited volikogu komisjonid protokollidest (vene keeles), sh õiguskomisjoni istungist.
5. Väljavõte dokumendiregistrist (eesti keeles)
6. Narva, Sillamäe, Kohtla-Järve volikogu liikmete nimekiri
7. Linnavolikogu kantselei tõlgi ametijuhend

8. Kokkuvõtte 11.03.2005 kohtumisest Välisministeeriumiga
9. Kokkuvõtte 11.03.2005 kohtumisest Haridus- ja Teadusministeeriumi ja Keeleinspeksiooniga
10. Nõuniku Igori Aljošini kohtumine 14.03.2005 Narva Linnavolikogu Kantselei juhatajaga
11. Rahvastikuregistri andmed Narva kodakondsuselisele koosseisule seisuga 01.03.2005
12. Peaministri 07.03.2005 vastus sarnastele küsimustele (väljavõtte stenogrammist)
13. Keeleinspeksiooni teave nende jaanuaris toimunud kontrollkäigu kohta
14. RKHKm 3-3-1-33-98 (Juri Boško kaasus)
15. KeeleS muutmise seaduse eelnõu koos seletuskirjaga
16. Euroopa Inimõiguste Kohtu 09.04.2002 otsus asjas nr 46726/99 *Podkolzina vs. Läti*
17. KOKS § 41
18. Keeleseadus